

Tekniken som svar på etiken i praktiken

Virtuellt förberedd VFU!

Kerstin Ahlqvist och Barbro Bruce

Bakgrund

Att teori och praktik hänger ihop är en grundförutsättning i all utbildning, alldeles särskilt i professionsutbildningar. Därmed hamnar fokus på den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU, som är ett signum vid Högskolan Kristianstad. I högskolans målformulering *Strategi 2015-2020* uttrycks att verksamheten ska präglas av närhet mellan utbildning, forskning, samhälle och arbetsliv. Detta med siktet inställt på ett långsiktigt lärande, relevans och hållbar professionsutveckling (Ahlqvist & Palla, 2016). Denna målbild har extra stor relevans i de specialpedagogiska professionsutbildningarna, som handlar om pedagogik i möte med utmaningar - i elevernas lärande såväl som i lärarnas undervisning.

Problemområde

Studenterna på de specialpedagogiska programmen är redan utbildade lärare med minst tre års lärarerfarenhet. Vidareutbildningen till speciallärare eller specialpedagog innebär att de efter påbyggnadsutbildningen får en ny profession som handlar om sårbara lärande- och undervisningssituationer. Det är dock knappast försvarbart att under VFU öva sig på elever (undervisning och utredning) eller lärarkollegor (handledning) som redan befinner sig i olika former av sårbarhet.

Hur det hela började

Det borde finnas ett etiskt mer lämpligt sätt resonerade vi, Kerstin i egenskap av VFU-ansvarig och Barbro med forskningsintresse av pedagogiskt förhållningssätt i relation till språklig sårbarhet. Sagt och gjort, vi gick till innovationsrådgivare Johan Müllern Aspegren och bad om råd. På den vägen är det! Tillsammans började vi utforska nya möjligheter för hur studenter skulle kunna bli bättre förberedda att möta etiska och pedagogiska utmaningar, något som vi kallar etiskpedagogiska utmaningar. Snart hittade vi fler kollegor att samverka med, både inom Johans stora nätverk utanför högskolan och på HKR. Först kom vi i kontakt med Michael Johansson och Thore Soneson vid avdelningen för design, och så småningom Camilla Siotis Ekberg vid avdelningen för psykologi. Vi sökte och fick interna kvalitetsutvecklingsmedel samt ekonomiskt startstöd från Lund Innovation och kunde börja skaffa utrustning och göra en pilotstudie baserad på ett case framtaget av en speciallärarstudent, Emma Skäringer.

Syfte och tänkt kunskapsbidrag

Vårt syfte var att bidra med kunskap om hur studenter i specialpedagogik skulle kunna förberedas på att möta etiskpedagogiska utmaningar innan de kommer ut på VFU. Helt enkelt göra dem bättre förberedda genom att ge dem virtuella redskap. Detta genom att ge studenterna möjlighet att få prova olika sätt att förhålla sig i situationer som utmanar, och att i förväg få uppleva vad de olika alternativen skulle kunna leda till, alltså få för konsekvenser. Detta utan rädsla att göra fel, och med möjlighet att backa bandet och prova om och om igen. Vi tror nämligen att det är bra att avsiktligt få prova många olika sätt utifrån antagandet om att man lär sig genom att få göra misstag – jmf. *fail forward* (Good, 2017).

Vår idé var att ta fram fiktiva case som avspeglar autentiska etiskpedagogiska utmaningar i VR-anpassad film med skådespelare i både lärar- och elevroller. Vi hade redan ett etablerat samarbete med en skola, som både kunde leverera autentiska utmaningar och verifiera relevansen i vårt sätt att arbeta med dem.

En ytterligare ambition var att studenter under sina studier i specialpedagogik skulle få möta en bredd av utmaningar som kanske inte ens uppstår under deras VFU. Det skulle kunna leda till att de känner sig mer förberedda att möta etiskpedagogiska utmaningar i verkliga livet. Att förbereda studenten inför en VFU-period kan vara positivt och öka tryggheten (Gardens-ten, 2016; Lamb, 2017).

Studenterna skulle tydligare kunna fokusera på förhållnings-sätt i mellanmänniska möten om de utgick från ett och samma case och med det som gemensam utgångspunkt fick reflektera och diskutera utifrån sina olika perspektiv. Vi tror också att det kan bidra till ett större engagemang hos studenterna. Lärandet blir både djupare och mer studentaktivt när alla bidrar genom att belysa det.

En utmaning handlar om hur bedömningar av studenternas måluppfyllelse görs inom professionsutbildningar. Visst kan det kännas otillräckligt – ja nästan irrelevant - att bara bedöma texter när det är förhållningssättet som är lärandemålet. Vi tror att VR-tekniken skulle kunna innebära mer relevanta bedömningspraktiker där teori och praktik får mötas.

Till att börja med är det främst vägen *till* examinationerna som behöver utvecklas och online lärandet är en resurs för att nå en utveckling. Det som oftast görs under utbildningen är föreläsningar. Mer av aktiviteter bör bestå i att

träna och utveckla de delar som lärandemålen beskriver (Melin, 2017, s. 82).

Förankring i teori och tidigare forskning

Liknande tankar som våra har närts inom ramen för flera andra professioner, inte minst där det finns en viss stress och press på att fatta rätt beslut och agera professionellt i "skarpa lägen" eller "critical moments". I sådana lägen finns det varken tid eller kanske tillgång till mer erfarna kollegor att rådfråga. Dessutom är det svårt att veta när utmaningarna dyker upp med följd att det kan vara svårt att bli erfaren "i förväg". Det är vanligt att personer inom sjukvård och andra professioner med stort ansvar för människors liv, exempelvis i flygbranschen hamnar i "skarpa lägen". Det handlar då om att professionellt möta människor som befinner sig i utsatthet, sårbarhet och i beroendeställning. I utbildningssammanhang kan det handla om barn och elever som är präglade av tidigare misslyckanden och som har tappat självförtroendet och därmed motivationen för skolarbetet. Inom specialpedagogiken är det extra viktigt att bli mött av yrkesutövare med ett professionellt förhållningssätt (Bruce, Rubin, Thimgren & Åkerman, 2016). Professionella möten – möten med professionella – har studerats inom ramen för relationell pedagogik (Aspelin, 2013, 2018).

Forskningsfrågan gällande mer relevanta bedömningspraktiker inom professionsutbildning är ett aktuellt ämne. Digitalisering av undervisning och examination inom högre utbildning är ett utvecklingsområde som möjliggör stora och nödvändiga förändringar i undervisningen (Schüllerqvist Mossberg & Johansson, 2017). Framför allt behöver studenterna bjudas in till aktivitet i större utsträckning för att sätta lärandemålen i rörelse. Persson Aronsson (2017) menar att det är viktigt att använda olika former av examination för att kunna ge en formativ be-

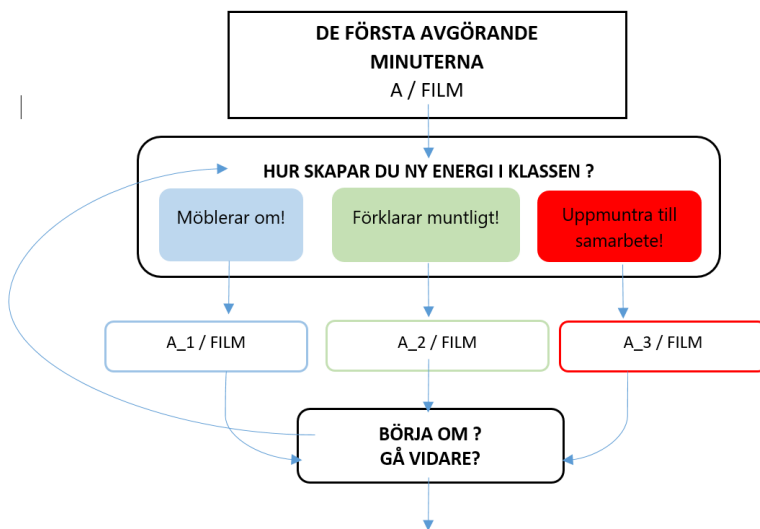
dömning, så kallad *feed forward*. Att använda formativ bedömning kan öka effektiviteten i undervisningen (Hatti & Thimperley, 2007). Att använda VR-inspelad film, ge formativ bedömning och återkoppling och att studenterna får genomföra en slutexamination med VR-glasögon på inspelade case ser vi som spännande möjligheter i de specialpedagogiska programmen.

Genomförande och vad vi hittills

åstadkommit

Vi började med att en student på speciallärarprogrammet skrev fram ett case med en etiskpedagogisk utmaning. Skådespelare bestående av frivilliga amatörer i form av en lärare och ett 20-tal elever involverades. Casebeskrivningen "kokades ner", alltså komprimerades, till ett manus med tydlig struktur, ett så kallat "script". Scenerna filmades med VR-anpassad teknik med kameror placerade på olika ställen i klassrummet för att få ett djup, en 3D-känsla, när man sedan ser dem med VR-glasögon. Filmen inleddes med en inledande scen från lektionens uppstart. Efter några minuter presenteras tre valmöjligheter som är utformade enligt SPSM:s värderingsverktyg för tillgänglig undervisning (SPSM, 2016). Valen handlar om fysisk, pedagogisk och social (relationell) tillgänglighet.

Den som tittar på filmen med VR-glasögon gör val genom att "ögonpeka" på ett alternativ, varpå en filmsnutt visar en möjlig konsekvens av valet. Väljs fysisk tillgänglighet visas exempelvis ett ommöblerat klassrum, väljs pedagogisk tillgänglighet visas hur läraren muntligt instruerar innan tavlan fylls, och väljs social/relationell visar läraren ett större personligt intresse för barnen/eleverna och tilltalar dem, exempelvis med namn.

Figur 1. Pilotprojektets design av en lektion i ett klassrum.

Implementering och utvärdering

När vi hade gjort pilotinspelningen ville vi så fort som möjligt låta studenter få arbeta med den i syfte att få återkoppling på hur genomförbar och användbar vår idé var. Vi bjöd därför in en grupp speciallärarstudenter att prova pilotprojektets första VR-anpassade film och därefter medverka i ett fokusgruppsamtal. Det vi fick återkoppling på var att den fiktiva lektionen baserad på autentiska utmaningar upplevdes som relevant, vardaglig och vanlig. Å andra sidan gjorde studenterna oss medvetna om att inspelningen hade stort fokus på läraren och att den etiskpedagogiska utmaningen kunde varit tydligare framskrivnen och gestaltad. Däremot ansåg de att filmen kändes realistisk, nästan som att man "var där" när man med VR-glasögon gick runt i klassrummet. De tyckte också det var bra att alla får se samma case. Detta kan inte komma till stånd om var och en kommer med sina exempel på utmaningar. Att använda VR-inspelad film som komplement till praktisk VFU ser vi som en möjlighet. En student uttrycker:

Det finns en stor potential i att simulera problematiska situationer som man inte kan uppleva under en realistisk observation.

Det finns också en stor vinst i att förbereda studenter tidigt i utbildningen för att förberedas för utmanande situationer, som annars inte går att planera, kärnfullt uttryckt av en student:

Det kan vara etiskt rätt att vara förberedd inför verkliga möten.

Hur vi vill gå vidare

Även om vi bara börjat kika lite på hur ny teknik skulle kunna användas i utbildningssammanhang så har det vi upplevt gett oss mersmak! Vi ser stora möjligheter att låta blivande speciallärare och specialpedagoger genom VR-glasögon få möta autentiska men fiktiva case som föreställer olika etiskpedagogiska utmaningar och genom interaktion och reflektion skaffa "erfarenheter i förväg". Detta under säkra former utan att någon "drabbas" genom att bli "övningsobjekt" eller "försökskannin", och under villkor som tillåter att man får göra "fel" och misstag. Men man lär sig också av hur andra förhåller sig till utmaningar, jämför begreppet "lånad erfarenhet" (Söderman Lago, Vladavic & Elvstrand, 2016).

Närmast i tur står nu att "översätta" ett delprov i speciallärarprogrammet (att göra en språkpedagogisk utredning och bedömning) till VR-format. Vi tror att olika sätt att göra en dylik utredning kan göra speciallärarstudenten medveten om betydelsen av det egna sättet att förhålla sig i olika testsituationer.

Att lärare och kurskamrater tillsammans använder ny teknik skulle kunna ske genom att studenter under sin tid på högskolans campus får komma till HKR:s lärlabb för att praktisera och pröva sina teoretiska kunskaper i virtuell miljö.

En annan idé handlar om att göra en uppgift i VR-format som slutexamination på de specialpedagogiska programmen. Bedömningen borde kunna bli rättssäker genom att ett antal punkter måste finnas med för att studenten ska få godkänt betyg.

Referenser

- Aspelin, J. (2013). Vad är relationell pedagogik? I Aspelin, J (Red.) Relationell specialpedagogik – i teori och praktik. (ss 179-188) Kristianstad University Press.
- Aspelin, J. (2018). Lärarens relationskompetens: Vad är det? - hur kan den utvecklas? Stockholm: Liber.
- Ahlqvist, K., & Palla, M. (2016). Närhet och tillgänglighet i undervisning i form av verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Högskolepedagogisk debatt. Nr 1, 2016. Kristianstad University press.
- Bruce, B., Rubin, M., Thimgren, P., & Åkerman, R. (2016). *Specialpedagogik i professionellt lärarskap: Synsätt och förhållningssätt*. Malmö: Gleerups.
- Gardensten, J. (2016). Den nödvändiga grunden. Underkännanden och erkännanden under lärarutbildningens verksamhetsförlagda delar. (Doktorsavhandling). Växjö: Linnéuniversitetet.
- Good, A. (2017). Foreword by Ashley Good. I: W. Rederburg, A. L'Heureux & N. Boychuk (red.), *The 2017 failure report editing team* (s. 5-7). Canada: Engineers without borders.
- Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81-112.
- Högskolan Kristianstad. (2015). Strategi 2015 – 2020. Utbildningsprogram som är ledande i Sverige.
- Lamb, R. (2017). *Virtual reality simulates classroom environment for aspiring teachers*. Hämtad 18-08-20, från <http://www.buffalo.edu/news/releases/2017/06/038.html>

- Melin, Å. (2017). Digitala resurser i undervisning och examination. Hur undervisning i högre utbildning kan utvecklas. I: I. Schüllerqvist Mossberg och L. Johansson (red.). Att förändra undervisning – mot studentcentrerat lärande och blended learning. (s. 73-86). Karlstad universitet.
- Persson Aronsson, M. (2017). Examinera att "uttrycka sig lekfullt musikaliskt" i förskolläraryrket men hur? I: I. Schüllerqvist Mossberg och L. Johansson (red.). Att förändra undervisning – mot studentcentrerat lärande och blended learning. (15-36). Karlstads universitet.
- Schüllerqvist Mossberg, I., & Johansson, L. (Red.) (2017). Att förändra undervisning - mot studentcentrerat lärande och blended learning. Rapport 2017:2. Utveckling av undervisning och examination i högre utbildning. Karlstad universitet.
- SPSM. (2016). *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning*. Stockholm: Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Söderman Lago, L., Vladavic, A., & Elvstrand, H. (2016). *Ett fall framåt: Case i förskolläraryrket*. Linköpings universitet, Linköping.